

conveniunt, et nihilominus proles legitima est; tum etiam in eo casu, in quo clericus in sacris contra voluntatem viventis uxoris ordinatur, et cum illa cohabitare compellitur, et generat, non tantum reddendo, sed petendo debitum, in quo etiam sacrilegus est, et non obest filio quominus legitimus sit; idem ergo erit in præsentis casu. Et confirmatur ex cap. Litteras, de Filiis Presbyt., ubi consultus Pontifex de quodam sic progenito, respondet: *Si aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari in clericum, et ad Ecclesiasticum beneficium promoveri; ergo supponit illud non fuisse impedimentum.* Propter quem textum hanc partem tenuit Raymund. in Summa, in cujus sententiam inclinatur Palud., 4, dist. 44, quæst. 3, num. 9.

5. *Objectio. — Solutio.* — Nihilominus assertio posita et vera, et communis est. Quam tenuit Glos. 4 in c. Ministri, 81 dist., et Hostiensis in Sum., tit. de Filiis presbyt., § Qui possit, v. *Quid si sacerdos generat filium ex uxore legitima; Innocent., Joan. Andr., et alii, quos refert Panormit. Idem tenet Anton., 3 p., tit. 29, c. 4, et Maiol., lib. 4, c. 4, n. 7.* Probatur autem præcipue ex dict. c. Litteras, ubi verba illa, *permittimus ordinari, relaxationem significant, unde supponunt impedimentum, ut ibi Glos., Innoc., Adrian., Hostiens., Panorm., et communis intelligunt, Glos. etiam in c. de Filiis presbyt., in 6.* Et videtur colligi ex conditione, quæ adjungitur, *Si alias dignus inventus fuerit.* Sed objici potest, quia verba commode possunt exponi, ut non dispensationem, sed declarationem contineant, et conditio adjecta optime etiam sic quadrat, ut sensus sit: *Si aliud non obstat, hoc non est impedimentum; similis enim forma verborum in eodem sensu habetur in c. Tua nos, et ult., de Homicid. Nihilominus certum est, Pontificem in illo c. Litteras, dispensationem concessisse, et talem, qualem solus Summus Pontifex concedere poterat.* Hoc evidentius colligitur ex integro textu, quem refert Anton. August., in Collect. 2 Decretal., c. 5 ejusdem tit., ubi interponuntur hæc verba: *Verum quia in filiis paterna incontinentia propellenda dignoscitur, et propter cautelam presbyterorum filii a sacris Ordinibus juxta sanctionem canonicam remouentur, non expedit, ut super hujusmodi ita supplicantium precibus annuamus, quod videamur aliis impetrandi similia spem aliquam facilius impertiri; sed ut suæ postulationis effectum, cum ad Sedem Apostolicam*

similiter accesserit, ex toto corde defraudari se non doleat, præsentis scripto vobis significamus, quod si aliter, etc. Ex quibus verbis evidenter constat, primo fuisse necessariam dispensationem in illo casu, imo etiam non facile concedendam. Secundo constat, Pontificem aliquid ibi concedere, quod ipse solus concedere poterat, quodque verebatur concedere, ne aliis spem daret similia petendi. Quare vel dicendum est, Pontificem dispensasse etiam quoad Ordines sacros, vel certe tunc non potuisse Episcopum, sed Pontificem tantum dispensare quoad minores Ordines, et in his Pontificem dispensasse, quod indicant illa verba: *Ut ex toto defraudari se non doleat.*

6. Denique colligitur ex dictis verbis, ad hanc illegitimitatem solum considerari a jure, quod hujusmodi sint filii presbyterorum propter parentum incontinentiam ab Ecclesia specialiter damnatam et reprobam procreati. Unde fit, non sufficere vinculum matrimonii, si ejus executio fuerit dicto modo ablata, et interdicta. Dices, hunc textum recte probare quoad filios presbyterorum, non vero quoad inferiores in sacris constitutos, nec quoad religiosos, quia de his non exprimitur, nec valet argumentum a simili. Respondetur de his omnibus idem esse iudicium ex omnium Doctorum sententia, et notat specialiter Addit. ad Abbat., in d. c. Litteras, citans Rom., singul. 522 et 523. Neque illud est argumentum a simili, sed est ex formali ratione talis prohibitionis, quæ non est Ordo sacerdotalis, sed solemne votum continentiae, ratione cujus in foro Ecclesiæ propria uxor non reputatur uxor quoad debitum reddendum, ut notavit Glos., in d. c. Ministri, ponderans verbum textus: *Invadere cubile, tanquam alienum.* Et hæc est clara differentia inter votum solemne et simplex, et inter hanc copulam et aliam illicitam cum propria uxore ex quacumque alia prohibitione, quæ sufficiens non est, ut propterea filii censeantur illegitimi. Et ita solutæ manent rationes dubitandi positæ in contrarium.

SECTIO III.

Utrum omnes filii illegitimi sint irregulares.

4. *Conclusio.* — Ex dictis in præcedenti sectione facile definitur, quo titulo hæc irregularitas contrahatur, et ad quas personas derivetur. Fundamentum enim illius est ortus ex coitu illegitimo; hujusmodi autem cense-

tur esse omnis ille, qui non est ex legitimo matrimonio vero aut probabiliter existimato, et cujus executio ablata non sit modo in superioribus declarato. Unde fit, ut hæc irregularitas derivetur ad omnes filios illegitimos, in quocumque gradu, vel specie sint. Quod satis expresse habetur in c. 4 de Filiis presb. extra, et in 6, et in c. Consuluit, juxta Gloss. de Servis non ordinat., et c. Per venerabilem, Qui fil. sint legit., et ex multis c. dist. 56, a princ., et est communis Doctorum sententia eisdem locis, et Summistar., v. *Irregularitas; Navar., c. 27, n. 204; Bernard. et Salzedo, in Pract., cap. 44; Maioli, supra.* Ratio autem, ob quam Ecclesia hanc irregularitatem induxit, multiplex considerari potest, scilicet, in detestationem paterni sceleris, ob infamiam quamdam et turpitudinem, quam inde contrahit filius, et quia timeri potest, ne filius sit paterni criminis imitator. Et ideo non est inconveniens, quod hoc impedimentum redundet in filios sine culpa eorum, quia hæc irregularitas non est pœna respectu talium filiorum, sed impedimentum canonicum impositum propter quamdam indecentiam, quæ sine culpa ex vitio naturæ contrahi potuit.

2. *Cur patres illegitimos irregulares non efficiantur.* — Sed objicies, saltem debuisset irregularitatem hanc non solum filiis, sed etiam parentibus imponi, quia cum in patre fuerit culpa, in eo etiam est major turpitudine et indecentia; ergo plus debet ei propria culpa obesse, quam culpa aliena filio. Respondeo imprimis hic non agi de pœna culpæ, sed de indecentia, et de præcavenda simili turpitudine in futurum; in parente autem non consideratur indecentia ulla præter delictum, de cujus punitione, quatenus ad delinquentis irregularitatem vel suspensionem pertinere potest, supra dictum est. Deinde dicitur, esse disparem rationem, quia pater non accipit esse per turpem generationem, sed dat filio; actio vero non est in agente, sed in passo; et ideo defectus, seu indecentia, quæ inde nascitur, non manet in parente, sed redundat in filium, excepta culpa, quæ est quasi immanens in ipso operante.

3. Addit vero Maiol., lib. 4, cap. 12, aliquos esse casus, in quibus fit irregularis, eo quod habeat filios etiam legitimos. Unus est de clericis, qui ex matrimonio legitimos filios habuit ante ordinationem suam; nam ille censetur irregularis, non quidem ad Ordines sacros, sed ad Episcopatum, vel prælationem Ecclesiasticam, sumpto argum. ex cap. Cathi-

nensis, d. 61, ubi Pontifex, vacante quodam Episcopatu, præcipit eligi, qui nec uxorem habeat, nec filios. Et idem habetur in c. De Syracusanæ, 13, d. 28, ubi dicit Pontifex, hoc fuisse prohibitum principali constitutione, quia quando Episcopus habet filios, *Ecclesiastica solet periclitari substantia.* Habetur autem illa constitutio in Auth. *Quomodo oportet Episcopos*, et c. 5, colla. 4, ubi in Glossa refertur alia similis constitutio græca ejusdem Justiniani imperatoris, in qua pro ratione redditur: *Ne contemptis pauperibus Christi, propriis filiis incumbat, et in eos facultates Ecclesiæ transferat.* Sed hæc leges civiles per se non possunt inducere irregularitatem, ut constat, et generaliter notat Abb., in c. Ecclesia S. Mariæ, de Constit. Non videntur autem dicti canones approbare hoc simpliciter tanquam impedimentum canonicum, sed solum acceptare, ut egregium consilium, et maxime approbare causam, quæ Imperatorem movit ad illam legem constituendam. Et ideo Gloss. circa prius capitulum dixit, *Si nulla sit præsumptio, aut periculum, quod dilapidentur bona Ecclesiæ, vel detur cautio, et fiat inventarium, posse quempiam eligi in Episcopum, licet habeat filios.* Quod videtur expresse ita dispositum in c. Sint manifestæ, 12, quæst. 1. Et in cap. Episcopus qui filios, 12, quæst. 2. Unde inter jurisperitos controversum est, an clericus habens filios, possit sine dispensatione ascendere ad Episcopatum. De qua re alibi latius dicitur; interim videri potest Abb., in c. 4 de Testamentis, n. 2, ubi Additio plura allegat. Et mihi quidem verisimile est, cum Pontifex daturus sit Episcopatum vel confirmaturus electionem, necessarium esse illi aperire talem personæ conditionem, ut legitima sit collatio vel confirmatio, et non subreptitia, quia valde movere potest, et difficilem reddere Pontificis voluntatem. Et hoc saltem probat dict. c. De Syracusanæ, ubi Glossa distinguendum putavit quoad hoc inter legitimos et illegitimos; sed immerito, ut recte Panormitan. notavit, cum textus nihil distinguat, et quodammodo major ratio sit in filiis legitimis, quia magis solent eos parentes diligere, magisque eis thesaurizare procurant.

4. Alius modus hujus irregularitatis censetur esse in causa supra tractata, si clericus uxoratus sine consensu uxoris sacrum Ordinem suscipiat; manet enim inhabilis et irregularis tam ad usum Ordinis suscepti, quam ad ascensum ad superiorem. Verumtamen hæc irregularitas non provenit proprie ex

filiis, sed ex ipsa conjunctione ad uxorem, etiamsi alii non procreentur. Neque etiam videtur nova irregularitas contracta per talem susceptionem Ordinis sacri, sed ex vi ipsius vinculi matrimonii, quia ratione illius, secundum præsentem Ecclesiæ statum, fit quis inhabilis ad ascendendum ad superiores Ordines, et usum eorum, et ad Ecclesiastica beneficia, vivente scilicet uxore, et ipsa non consentiente et castitatem vovente, c. 1, 2 et 3 de Cleric. conjug. Dico autem secundum præsentem statum, quia olim permittebatur clericis in sacris habere uxores, licet non permitteretur usus earum, ut constat ex Conc. Ilbertino, can. 33; Tolet. I, can. 1; et Leone P., ep. 84, c. 4, et ep. 92, c. 3, et ex Gregor., lib. 3, ep. 34, et habetur in c. Multorum, 27, quæst. 2, de qua re latius Deo dante in opere de Religione.

SECTIO IV.

An expositi, et in universum omnes, quorum origo incerta est, sint irregulares.

1. *Varii sensus quæstionis.* — In præcedenti sectione ostendimus, omnes illegitimos esse irregulares. Nunc declarandum est, quam certus esse debeat hic defectus natalium, ut irregularitatem inducat. Varii enim gradus incertitudinis, seu cognitionis in hoc esse possunt. Primus est, quando neutrum scitur, ut contingit in filiis expositis, sub quibus comprehendimus omnes, quorum parentes ignorantur. Secundus gradus est, quando filius natus est ex matre habente virum, et communi existimatione creditur esse genitus ab illo, re tamen vera est genitus ab alio, id tamen non constat, nisi fortasse ex aliquibus conjecturis, vel aliqua infamia, aut etiam per assertionem matris id secreto affirmantis filio. Tertio potest contingere aliquem esse natum ex conjugatis in externo foro Ecclesiæ, postea vero declarari matrimonium fuisse nullum; dubium tamen vel incertum relinqui, an parentes bona vel mala fide contraxerint, et filium genuerint. Extra hos autem casus semper videtur altera pars certa, humana fide et opinione, quod in hac materia satis est; et ideo de illis tantum dicemus, et inde colligemus generalem regulam.

De Expositis.

2. *Prima opinio.* — Circa primum ergo punctum de expositis, variæ sunt opiniones.

Prima negat expositos esse irregulares. Quam tenet Ananias, et Felinus, quos cum aliis refert Covar. statim citandus. Et hanc opinionem tenet Menoc., cons. 96, et esse communiter receptam, dixit Paleotus, in lib. de Filiis notis, c. 63, n. 3. Fundamentum est, quia, qui non probatur malus, præsumitur bonus in jure; sed hi expositi non probantur illegitimi; ergo præsumendi sunt legitimi, et consequenter non irregulares. Et confirmatur a simili; nam isti ob hanc causam præsumuntur nati ex parentibus et progenitoribus fidelibus, qui nunquam a fide discesserunt, et admittuntur ad officia, et beneficia in Ecclesiis, in quibus sunt statuta non recipiendi neophytos, solum quia, cum non probentur esse ex vitiata radice, præsumuntur esse ex bona. Quod videtur ita definitum ab Innocentio III, in c. Cum deputati, de Judiciis, ubi Glossa ult. advertit, jus præsumere quemlibet esse dignum, nisi probetur contrarium, et allegat varia jura. Est autem optima Regula 75, C. de Regul. jur., *Semper in dubio præferenda esse benigniora.* Responderi vero potest hoc fundamentum procedere, quando res est in utramque partem æque ignota; hic autem esse moralem et vehementem præsumptionem hos expositos esse illegitimos, quia filii legitime nati non solent ita exponi. Sed hoc non satisfacit; nam, licet demus frequentius ita esse, non tamen semper, quia interdum experientia compertum est, parentes propter paupertatem nimiam vel aliam similem causam exponere legitimam prolem, ut Exod. 2 legimus, Moysen, quamvis legitimum, fuisse sic expositum. Idem supponitur in cap. unic. de Infantibus expositis, in illis verbis: *Hoc ipso fuit a potestate patria liberatus,* nam hoc proprie non cadit nisi in filium legitimum, ut constat ex § ult., Instit. de Nuptiis, et § ult., juncta Gloss., Instit. de Patria potestate. Hoc ergo satis est, ut in ordine ad favores hi præsumantur legitimi. Sicut supra dicebamus, quando ex aliquibus hominibus quidam sunt homicidæ, alii vero non, si Ecclesia non possit aliquos discernere, neminem repellere, ne involvat innocentes cum nocentibus; melius enim esse videtur plures habentes defectum incognitum accipere, quam expellere paucos reipsa maculam non habentes; ergo in gratiam paucorum, v. gr., qui possunt esse legitimi, satius est omnes legitimos reputare. Et confirmatur, nam ob hanc causam jura tam canonica, quam civilia, favoribus prosequuntur hos expositos, quod ad

dietatem etiam spectat, eo quod sint veluti humano subsidio destituti. Et ideo in c. 1 de Infant. expositis, servi expositi efficiuntur liberi, et liberti fiunt ingenui. Et idem habent leges civiles C. eod. tit., et l. *Nemini*, C. de Episcopali audientia.

3. *Secunda sententia.* — *Limitatur secunda sententia.* — Secunda sententia est, hos esse irregulares, quamdiu de eorum parentibus non constat. Quam tenet Maiol., lib. 4, c. 44. Qui textum non adducit, sed maxime fundatur conjecturis. Prima et præcipua est illa, quod isti expositi frequentius sunt ex turpi conceptione; in obscuris autem inspicitur solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet, ut dicitur in l. 145, ff. de Regul. jur. Secunda, quod possunt esse rebaptizati, et dubium de rebaptizatione sufficit ad irregularitatem. Sed non credo esse verum assumptum, maxime quando certum est rebaptizationem non potuisse cum culpa rebaptizati contingere, ut est in præsentis casu. Maxime quod, regulariter loquendo, tale dubium non est positivum et probabile, sed mere negativum, quod sine dubio non sufficit. Tertia, quia peregrini et incogniti repelluntur propter incertitudinem. Sed hoc etiam exemplum et limitatione indiget, ut in superioribus traditum est, et non est simile, tum quia de illis peregrinis habemus expressam decisionem factis in cap. 2 de Clericis peregrinis, quæ in præsentis non habetur; tum etiam, quia illi peregrini tenentur de seipsis rationem reddere, et testimonium suorum Prælatorum afferre; et ideo quamdiu illud non exhibent, in culpa esse juridice præsumuntur, donec aliquo modo, saltem per probatam consuetudinem purgentur. Addit quarto hujusmodi expositos censi esse ex parentibus infamibus, vel qui per ipsam expositionem infames facti sunt. Sed hoc parum refert ad præsentem irregularitatem, et ad quamcumque aliam inhabilitatem, quia illa infamia parentum, qualiscumque sit, non redundat in filios, neque eos infames facit. Nihilominus ob solam primam conjecturam inclinatur in hanc opinionem Covar., in Clem. *Si furiosus*, p. 4, in princ., n. 9, cum duplici limitatione. Una est, ut expositus nondum promotus, sit irregularis ad suscipiendos Ordines in futurum; si vero jam sit ordinatus, prohibendum non sit ab usu Ordinis. Secunda est, quod Episcopus possit dispensare in hac irregularitate. Quam opinionem sequitur Salzedo, in Pract., c. 44, ad finem, quamvis fateatur rationem ejus non

concludere, nec meliorem afferat. Potest pro hac sententia citari Gloss., in c. Consultuit, de Servis non ordin., quatenus dicit, spurium illegitimum esse, *qui patrem ostendere non potest, vel si ostendit, verecundum ostendit.* Confirmari etiam potest hæc pars ex illis iuribus, quæ affirmant, in dubiis facti præsumendum esse aliquem irregularem; nam hic dubium facti intercedit, et tale, ut in deteriori parte magis inclinet.

4. *Quid in hac controversia sentiendum.* — Hæc res adeo est dubia, ut nonnulli graves et antiqui doctores indecisam eam reliquerint, ut Ancharran., in c. 4 de Infantibus exposit., et Barbatius, in c. Cum deputati, de Judiciis. Quapropter utramque sententiam censeo probabilem; unde potest, qui voluerit, priori adherere in praxi; securius autem erit uti moderatione, qua Covarruv. lenivit rigorem posterioris sententiæ. Itaque primo certum est, si, postquam aliquis fuit expositus, de ejus parentibus constiterit, ex sola expositione nullam irregularitatem contraxisse, quia nullo jure expressa est, quod etiam Maiolus fatetur. Unde si constiterit, illum fuisse ex legitimo matrimonio natum, irregularis non erit. Potest autem id constare vel utriusque parentis testimonio (illud enim sufficere videtur), vel ex aliis conjecturis et probationibus. Secundo, si parentes omnino ignorantur, et bona fide ordinatur, non est censendus irregularis ad usum Ordinum. Covarruv. hoc solum probat dicens: *Propter auctoritatem Ananias et Felini.* Sed certe propter eandem idem dicendum esset de ordinatione ipsa. Propria ergo ratio est, quia in dubiis melior est conditio possidentis, et ideo addidi in assertione: *Si bona fide, etc.* Nam hoc principium habet verum in possessoribus bonæ fidei, mala enim fides non juvat. Cum ergo sic ordinatus habeat jus ad usum Ordinis, propter solum dubium, quod de expositione nascitur, non debet prohiberi. Fateor autem alia via posse etiam excusari, etiamsi a principio mala fide ordinatus sit, deponendo illam fidem et confirmando se opinioni probabili. Sed hoc ideo licet, quia idem a principio fieri potuisset. Unde dico tertio, hujusmodi expositum posse, si velit, in conscientia conformari priori opinioni, quia habet graves conjecturas et auctores, atque ita potest sine scrupulo absque dispensatione ordinari. Tamen, quia facile potest dispensatio ab Episcopo obtineri, securius erit illam postulare et ita consulendum censeo. Nam licet Episcopus non possit

dispensare cum illegitimis, ut infra dicemus, in hoc tamen casu dispensatio sufficet, vel quia Prælati auctoritas simul cum opinione probabili sufficit ad pacandam conscientiam, vel quia in similibus dubiis potest Episcopus dispensare, ut in sequenti sectione videbimus, vel certe quia hæc non petitur per modum propriæ dispensationis, sed solum per modum cujusdam approbationis vel liberæ facultatis. Nam quia Episcopus daturus est Ordines vel dimissorias litteras ad eos recipiendos, et talis conditio personæ posset merito retardare ejus voluntatem, oportet eam illi proponere, ut ea non obstante, Episcopus voluntarie approbet personam ad facultatem concedendam, quod regulariter facere debet, si alia causa rationabilis non obstet.

5. *De nato ex adultera matre a qua esse illegitimum agnoscit.* — *Prima conclusio.* — Circa secundum punctum dubitari solet, an in eo casu teneatur quis se reputare illegitimum propter subortam infamiam vel solius matris testimonium. In qua re primo est recepta sententia, filium in eo casu non teneri se credere illegitimum propter solum testimonium matris id asseverantis, etiam in fine vitæ. Ita sentit Navarr., cap. 27, num. 201, citans Hostiens., in cap. 4 de Filiis presbyt. Idem Maiol., l. 1, cap. 7, num. 3; Castro, l. 2 de Lege pœnali, cap. ult., concl. 3; Salzed., in Pract., cap. 14, lit. C, parum a principio, et in materia de justitia in ordine ad obtinendam hæreditatem; est etiam hæc communis sententia, ut videre licet in Abb., in cap. Per tuas, de Probat., num. 4; et aliis Canonistis, in c. Officii, de Pœnit. et remiss.; et Covarr., regula Peccatum, 4 part., n. 3 et 6; et Soto, 4 de Justitia, quæst. 7, art. 2, ad 2; et Theol., in 4, dist. 15. Et potest probari ex dict. cap. Officii; nam ibi significatur, hujusmodi adulteram non teneri suum facinus detegere, ne hæreditas mariti ad alienum filium deveniat, quod regulariter et ut plurimum intelligendum est; hujus vero ratio est, quia filius non tenetur adhibere fidem dicto matris, juxta l. Filius, ff. Qui sunt sui vel alieni juris; nisi sufficienter probetur tempore conceptionis non fuisse cognitam a marito. Et ratio est, quia licet filius credat matrem fuisse adulteram, non ideo cogitur credere se esse illegitimum, cum utrumque possit æque contingere, et in eo casu lex hunc legitimum præsumit.

6. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices: licet quoad alios effectus hoc forte precedat, non

tamen in ordine ad irregularitatem, quia, ut minimum, est res dubia; in dubio autem facti inclinandum potius est in favorem irregularitatis. Respondetur, hoc argumentum probare, quod supra diximus, illam regulam non esse indistincte sumendam; nam si dubium ortum est sine hominis culpa, et aliunde nullum est medium ad illud expellendum, et quis est in legitima possessione, non tenetur se illa privare propter dubium; hæc autem omnia in præsentem concurrunt. Nam dubium hoc non oritur ex culpa filii, et expelli non potest, estque in possessione filii legitimi ex vero titulo matrimonii, cui etiam favendum est; potest ergo deponere dubium speculativum, et practice se filium legitimum reputare.

7. *Moderatur præcedens conclusio.* — Addit vero Soto, tam vehementem esse posse matris persuasionem, ut filius intus in mente credere convincatur, et in eo casu in conscientia obligari. Sed in hoc oportet distinguere factum a necessitate vel debito. Factum appello credulitatem filii, de qua verum est, quacumque ratione filius interius credat se esse illegitimum, sive ex levitate animi, sive ex ignorantia, sive ex nimia conjectura, teneri in conscientia se gerere ut irregularem, et non ordinari absque dispensatione, quia aliqui ageret contra conscientiam. Quod Navarrus supra notavit. Imo Maiol. et Salzed. addunt, si scrupulis angatur et interius magis inclinet in matris assertionem, debere dispensationem petere. Quod est consilium ad majorem quietem, non tamen absolute necessarium; potest enim deponere scrupulum, etiamsi interius urgeat; imo, si prius levius credidit, potest postea melius instructus mutare credulitatem, et consequenter etiam deponere conscientiam. Necessitatem autem credendi appello illam, quæ ex præmissis vel rationibus infertur intellectui, ut assentiatur, et hoc modo non potest filius ex persuasionem matris convinci ad credendum. Primum quia illa est tantum humana fides. Deinde nititur tantum unius testimonio, et mulieris, quæ multis ex causis potest moveri ad asserendum. Ac denique est de re, quæ non potest ipsi dicenti esse omnino certa, nam licet de adulterio possit esse certa, non tamen de conceptione ex tali viro, nisi in eo casu, in quo evidens illi sit post adulterium, prius fuisse prolem formatam quam a marito fuerit cognita, qui casus vix potest contingere, quin maritus rem intelligat. Et ideo quando res est omnino occulta, non potest mater cogere seu convin-

cere filium ad credendum. Quapropter nec debitum seu obligationem credendi potest inducere, nisi fortasse tot afferat conjecturas et circumstantias probabiles, vel ipsi filio alias notas, ut rem faciant vehementer credibilem. Maximum autem testimonium esset, si maritus etiam haberet perspectum matris adulterium, et testificaretur reputato filio, se non cognovisse uxorem eo tempore, quo concepit, nam tunc profecto duorum testimonium sufficere videtur ad obligandum filium, ut credat se esse illegitimum. Quod a simili probari potest ex cap. Transmissa, Qui filii sint legitimi, ibi: *In tali casu standum est verbo viri et mulieris, nisi certis indiciis et testibus constiterit, esse filium.* Quamvis Abb., in c. Per tuas, de Probat., num. 4, ex eodem textu, adjuncta Gloss., verb. *Indiciis*, oppositum asserere videatur, quod ad summum posset habere locum, quando contra parentum testimonium essent æquivalentes probationes et conjecturæ, ut recte Covarr., 2 part. 4, c. 8, § 3, num. 9. Denique hinc etiam a fortiori constat, secluso testimonio utriusque parentis, nunquam debere aliquem se reputare illegitimum propter rumorem aliquem vel infamiam, quia hæc non inducunt sufficientem probationem, et ideo prævalet justa possessio cum justo titulo matrimonii, in quo a parentibus semper fuit ut verus filius recognitus et tractatus, ut ex Covarruv. supra a fortiori sumitur.

8. *De filiis suppositis.* — Atque ex his, quæ diximus de filiis adulteris, judicandum est de filiis suppositis, de quibus etiam loquitur cap. Officii, de Pœnit. et remiss. Et quoad obligationem matris, si illum supposuit ignorante patre, idem fert iudicium, quod de filio adulterine concepto. Unde videtur simili modo dicendum, hunc non teneri ad fidem matri adhibendam, nisi concurrant alia, quæ cogant ipsum ad credendum, sicut de adulterino dictum est. Nihilominus tamen non videtur esse omnino similis ratio, nam in priori casu, ut filius non credat matri, non oportet, ut credat ipsam mentiri in assertionem adulterii; satis enim est, quod etiam illo posito non recte sequitur istum esse filium adulterinum; in præsentem autem si mater verum dicit, necessario inde sequitur hunc esse filium alienum; ergo non potest filius hoc non credere, nisi credat matrem mentiri. Hac autem sola ratione difficile est excusare filium ab obligatione credendi se non esse ortum ex tali matrimonio, quia licet unius testimonium non sit

firmum, tamen cum talibus circumstantiis videtur esse vehemens. Quia vera mater non negat verum filium, neque est verisimile, quod decipiat illum, nisi aliunde constet aut de vehementi odio, aut de nimio amore erga alium, cui hac via benefacere studeat. Et ideo in hujusmodi casu existimo facilius posse filium obligari ad dandam fidem matri, quamvis in particulari circumstantiæ pensandæ sint.

9. Advertenda est autem alia excusatio, quia licet filius in hoc casu credat matri, non statim se credit illegitimum; potuit enim prius ex una legitime nasci, et statim alteri supponi. Et ideo, si eadem mater, quæ negat esse verum filium suum, affirmet nihilominus esse ex legitimo matrimonio natum, id satis erit, ut non se putet irregularem, quia non est major ratio credendi unum quam aliud. Et quod filius alias legitimus, postea suppositus sit, non inducit novam irregularitatem, nullo enim jure lata est. Si autem mater affirmet et non esse suum, et alias esse illegitimum, et ei credatur, irregularitatis dispensatio necessaria erit; an vero credendum sit, jam dixi juxta occurrentes circumstantias judicandum esse, quia non potest hic certior regula tradi, propter vehementem conjecturam, quod vera mater sciens et videns non decipiat filium in re tali. Si vero quispiam se credat filium suppositum tali matri, et ignoret an alias legitimus vel illegitimus sit, tunc eadem ratio de illo esse videtur, quæ de filiis expositis, quia similiter ignorat ortum suum. Aliqualis tamen videtur esse differentia, quia in hoc casu major est ratio suspicandi talem infantem esse legitime natum, quia frequentius contingit, ut parentes legitimi infantes suos tradant aliis parentibus supponendos, quia in hoc nihil periculi est, et multum potest esse commodi, sicut naturalis et legitimus parens libenter tradit filium suum, ut ab altero in filium adoptetur; sic enim in præsentem mater vel pater, qui filium alienum sibi supponit, tacite illum adoptat. Ob hanc ergo causam facilius potest hic suppositus, si nihil aliud sciat, se credere legitimum quam alius expositus.

10. *De filiis conjugatorum tantum in externo foro habentes impedimentum irritans.* — Circa tertium punctum breviter dicendum est, quotiescumque non constat de mala fide parentum, credendum esse filium legitime conceptum, atque adeo non irregularem, ut sumitur ex cap. Pervenit, cum communi interpretatione, Qui filii sint legitimi, et indicat